

מועצה אזורית
משגב

פסיפס של קהילות

שאלה- כבוד הרב עוזיאל, האם זו מצווה לעזור לכלבים משוטטים?

לכבוד גב' יפעת שור
אשחר.

כמענה לשאלתך בנוגע לחובת טיפול **בכלבים**, המשוטטים ברחוב, הנני להשיבך, כי על פי ההלכה יש חיוב לטפל **בכלבים** אלו אם הם זקוקים לכך כגון **שכלב** שנפצע חובה להעניק לו טיפול המסייע לו על מנת למנוע את צערם בהתאם לרמת הצער ודרגת הפגיעה. אם עומד כנגד זה הוצאות כספיות או הפסד יום עבודה כגון מורה שמחכים לו תלמידיו בכיתתו וכדומה אין חיוב לטפל ומן הראוי לבקש מאדם אחר שיטפל.

רוב רובם של הפוסקים סוברים שאיסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, וכך סוברים הרי"ף, הרא"ש, המאירי, ספר החינוך בסימן תק"ן הטור והרמ"אחו"מ סימן רעב סעיף טולדעת הכס"מ מהרדב"ז כך היא גם דעת הרמב"ם בהלכות רוצח פרק יג הלכה ט. ולכן אין הבדל בין אם מדובר על בע"ח שהוא שייך לאדם ובין בע"ח שהוא הפקר.

וכבר כתב הרש"ר הירש בפירושו על בראשית פרק כד "כאן נראית רבקה במדותיה המצוינות. היא דואגת לבהמות, שזה עתה ריוותה את צמאונן. מששתו - יש להאכילן. ההרגשה עודנה תוססת ורעננה. "יודע צדיק נפש בהמתו" (משלי יב, י), לכך אין היהדות זקוקה לאגודות נגד צער - בעלי - חיים; כבר רבקה אמנו היתה מקיימת מצוה זו" וב"שולחן ערוך הרב" הלכות עובדי דרכים וצער בע"ח פרק ה כתב שאם אדם רואה סוס המושך עגלה, שהגיע למקום מלא מהמורות או לעלייה תלולה, ובעליו מכים אותו בשוט ראוי לעזור ולסייע לסוס בכדי להצילו ממכות אכזריות של בעליו. ואין לאדם להתחמק בטענה של "לא ראיתי" או להתעלם מצערן של בעלי חיים שהרי בתורה יש הדגשה לגבי עניין אחר של מצוות פריקה וטעינה כפי שכתוב בתורה בספר שמות כג פסוק י "כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאָה רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדְלָתָּ מְעֹזָב לוֹ עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ" שיש לעזור לבעלים לפרוק ולטעון אולם פסוק זה מהווה יסוד לחמלה ורחמים על בעל החיים ועל "פגיעה" ו "ראיה" הקפידה התורה. (ובתלמוד במסכת ב"מ דף לג נאמר "שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל" כלומר מרחק של 133 מטר. וגם לאחר הגשת העזרה יש ללוותו מרחק מה לוודא שלא יפול.)

ובתלמוד במסכת גיטין דף סב עמוד א נאמר שאסור לאדם לטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו ולמדים זאת ממה שכתוב בספר דברים פרק יא וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשֶׁדֶךָ לְבִהֶמְתְּךָ, ורק אחר כך נאמר "וְאֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ". (לדעת מהר"מ מברוטנבורג איסור זה הוא איסור מדאורייתא כפי שמביא המ"א בסימן רע"א אולם רבי חזקיה מדיני בספרו שד"ח מערכה א כלל ק כתב שלדעת רוב הפוסקים זהו איסור מדרבנן מ"מ מדי ספק לא יצאנו ובספק של איסור תורה יש להחמיר) ובתורה בספר דברים פרק כח נאמר "קִיְמָה ה' לֹא לְעַם קְדוֹשׁ פְּאֻשָׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת ה' אֲלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו וּפְרָשׁוּ חֲכָמִים שִׁישׁ לְהִלֵּךְ בְּדַרְכֵי ה' מֵהָרְחוֹב וְרַחוּם אִם אֵתָה הִיִּי חֲנוּן וְרַחוּם – "והלכת בדרכיו" ובתלמוד הבבלי במסכת ב"מ דף פה דורשים את הפסוק שמופיע בתהילים קמ"ה ט "טוב ה' לְפָלֵא וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו:" במעשה של רבי יהודה הנשיא שדקדקו עימו שהואיל והוא לא ריחם על עגל שהלך בדרכי הטבע לשחיטה אז לא ריחמו עליו מן השמיים וסבל יסורים קשים עד שיסורים אלו הרפו ממנו בעקבות כך שהוא ריחם על עכברים.

אומנם ההלכה מבחינה ומדרגת כל מקרה לגופו למשל בעלי חיים מזיקים מול בעלי חיים מועילים- שהרי יש הבדל בין חתול וכלב ופרה וכדומה שמועילים לאדם מאשר עקרבים ונחשים שמזיקים.

וכן יש לקחת בחשבון את דרגת הצער של בעלי החיים ואת רמת הפגיעה שהרי יש בעלי חיים כדוגמת היונקים שמערכת העצבים והרגשת הכאב מפותח יותר ויש בעלי חיים כדוגמת הציפורים שמפותח פחות ויש בעלי חיים כדוגמת הדגים או הזוחלים והחרקים שהם מפותחים פחות ופחות ולכן כל מקרה נדון לגופו תוך חישוב מכלול השיקולים בהתאם למציאות ולמצב. כפי שמובא בשו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן קי.

ראוי לציין בהקשר זה את דברי התלמוד במסכת ביצה דף לו שאם נפלה בהמה לתוך בור אפשר לתת אוכל לבהמה בתוך הבור ולא להעלותה בידיים מפני שאין זה צער כ"כ גדול עבורה והנימוק"י על ב"מ כתב לחלק בין צער קטן לצער גדול ולכן בשבת יש לתת לה את האוכל בבור. ומפמ"גאו"ח סימן תס"ח במשבצות סעיף קטן ב ניתן להסיק שבהקשר זה אמירה לגוי היא מותרת מפני שיש כאן מצוות עשה ולא מצוות לא תעשה. ולא רק "סור מרע" יש כאן אלא גם "עשה טוב" שידוע הסיפור המפורסם על רבי אליהו לפיאן ראש ישיבת כנסת חזקיהו שהיה נוהג להאכיל חתולי רחוב לא משום שיש חיוב הלכתי לכך אלא משום הכרת הטוב – ורחמיו על כל מעשיו.

ובספר דינים והנהגות ממרן החזו"א חלק ב' מובא שאחד מבני הבית שאל על זבוב שהיה מפרפר למות והורה החזו"א שיש לגמור מיתתו על מנת למנוע את צערו .
ובשו"ת איגרות משה חלק ב' חו"מ סימן מז' כותב שאם יש צורך להרוג מזיקים כמו יתושים וזבובים יש למצוא ככל האפשר דרך עקיפה ולא ישירה לכך כדי לא להוליד טבע אכזרי בנפש האדם .

ובשו"ת נודע ביהודה (חלק יו"ד סימן י') דן בשאלת ציד למטרת שעשוע שמצד הדין הוא מותר שאין בו משום צער בעלי חיים אבל הוא כותב "לא מצינו איש ציד רק בנימרוז ובעשיו, ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב, ואיך ימית איש ישראלי בידיים בעלי חיים בלי שום צורך, רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה". "ומסקנתו בסוף התשובה היא "ולכן יש בדבר זה מדה מגונה דהיינו אכזריות וגם איסור אוסכנתא וגם הזכרת עונותיו ולכן השומע לי ישכון בטח השקט ושאנן בביתו ולא יאבד זמנו בדברים כאלה."

עייני נא גם בספר אסיא א', עמ' 263-269 מאמרו של הרב פרופ' אברהם שטיינברג (חתן פרס ישראל) "צער בעלי חיים לאור ההלכה" .

מכל הנ"ל נראה לענ"ד שיש חיוב לרחם על כלב הזקוק לעזרה ולהעניק לו עזרה בכפוף לדרגת הצער, לרמת הפגיעה, ולהוצאות הכספיות או הקדשת הזמן הנלווה לכך.

יהי רצון שחפץ ה' בידך יצלה להרבות אור וטוב ויתקיים בך מקרא שכתוב :
" ה' אֱלוֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם "

ועל זה באתי על החתום:

הרב עוזיאל אליהו
רב מועצה אזורית משגב